

دیدگاه مدیران کتابخانه‌های بیمارستان‌های آموزشی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در این کتابخانه‌ها: یک مطالعه تطبیقی

دکتر علیرضا اسفندیاری مقدم¹،
مژده دهقانی²،
مریم سه‌دهی³،
لیلا نعمتی انارکی*⁴،
الهه حسن‌زاده⁵

تاریخ پذیرش: 1391/08/10

تاریخ دریافت: 1391/06/07

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی مقایسه‌ای دیدگاه مدیران کتابخانه‌های بیمارستان‌های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی ایران، شهید بهشتی و تهران نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها است.

روش پژوهش: نوع پژوهش کاربردی و روش پژوهش پیمایشی بود. این پژوهش برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده نمود. جامعه آماری مورد بررسی در این پژوهش مدیران 40 کتابخانه بیمارستانی دانشگاه علوم پزشکی ایران، شهید بهشتی و تهران بودند که تنها 32 پرسشنامه عودت داده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار آماری SPSS (نسخه 17) استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد که 12/5 درصد از مدیران دانشگاه تهران، 15/6 درصد از دانشگاه ایران و 25 درصد از دانشگاه شهید بهشتی به میزان بسیار زیاد با به کارگیری و توسعه فناوری اطلاعات و ابزارهای آن موافقند و 93/7 درصد از مدیران هر سه کتابخانه بیمارستانی استفاده از فناوری اطلاعات را ضروری می‌دانند. از دیدگاه مدیران بیشترین مزیت فناوری اطلاعات مربوط به کاهش تلاش انسانی (59/4 درصد) است. 100 درصد مدیران کتابخانه‌های هر سه دانشگاه نیاز به ارتقاء بیشتر مهارت خود در زمینه‌های مختلف فناوری اطلاعات را تأیید نمودند. در دانشگاه تهران 16/1 درصد، در دانشگاه ایران 12/9 درصد و در دانشگاه شهید بهشتی 29 درصد از مدیران به منظور ارتقاء مهارت‌های کتابداران به میزان بسیار زیاد با آموزش رسمی آنها موافقند و در نهایت نقش کتابخانه‌ها را به عنوان مراکز اطلاع‌رسانی برای گردآوری، سازماندهی و اشاعه اطلاعات مؤثر می‌دانند.

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌های پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که نگرش عینی و عملی مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات از تفاوت معناداری برخوردار است به طوری که مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی دانشگاه شهید

¹ عضو هیأت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان
ali.isfandyari@gmail.com

² کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی و عضو باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

³ کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی و عضو باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

⁴ دانشجوی دکتری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی، تهران، ایران (نویسنده مکاتبه کننده). Lnemati@yahoo.com

⁵ دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی

بهشتی نگرش و تمایل عینی و عملی بالاتری نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های بیمارستانی دارند. **کلیدواژه‌ها:** کتابخانه بیمارستانی، فناوری اطلاعات، مدیران (نگرش‌ها)، دانشگاه علوم پزشکی ایران، دانشگاه علوم پزشکی تهران، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی.

مقدمه و بیان مسئله

فناوری یکی از دستاوردهای آدمی است که در ایجاد فرهنگ و تمدن بشری نقش مهمی داشته است. هیچ جنبه‌ای از زندگی انسان‌ها را نمی‌بینیم که از فناوری تأثیر نپذیرفته باشد. کتابخانه‌ها از جمله کتابخانه‌های تخصصی نیز از این قاعده کلی مستثنی نیستند (فیروزآبادی، 1385). امروزه بهره‌گیری از فناوری اطلاعات، برای افزایش کارایی و بهره‌وری مناسب در اغلب زمینه‌ها به سرعت در حال گسترش است (حبیبی، 1382). پیدایش این فناوری‌ها تحولات عظیمی در عرصه‌های مختلف زندگی به وجود آورده است (نوذری، 1380). فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، مسیر خود را در تمام زمینه‌ها و رشته‌ها پیدا کرده‌اند و کشورهای پیشرفته به دلیل اینکه مبدأ این فناوری‌ها هستند به سهولت با آن مواجه می‌شوند، در حالی که این امر در کشورهای در حال توسعه به دلایل مختلف با مشکلاتی روبرو است (سرمدی، 1381). یکی از دلایل پیشرفت سریع فناوری‌های اطلاعاتی، افزایش حجم اطلاعات تولید شده در تمامی رشته‌های علمی است (وکیلی مفرد، 1387)، اما علی‌رغم رشد سریع فناوری اطلاعات، هنوز برخی مراکز درمانی کشور از این ابزار استفاده مناسب و کافی به عمل نمی‌آورند (بهفر، 1380). استفاده از فناوری اطلاعات منجر به کاهش هزینه تولید و نگهداری اطلاعات از راه کاهش هزینه‌ها، افزایش بهره‌وری و صرفه‌جویی در زمان لازم برای دستیابی، بازیابی و پردازش اطلاعات است (یاو¹، 2004).

بهره‌گیری از فناوری اطلاعات به ویژه در علوم پزشکی ضرورت بیشتری دارد چرا که از یک سو این رشته از علوم به دلیل ارتباط مستقیم با جان انسان‌ها نیازمند اطلاعات دقیق، روزآمد و صحیح است. از سوی دیگر، حجم اطلاعات در علوم پزشکی مرتب در حال افزایش است و مباحث و تکنیک‌های جدید در تشخیص و درمان بیماری‌ها مطرح شده و برخی روش‌های تشخیص و درمان قبلی مطرود می‌شوند. از این رو است که آگاهی پزشکان و متخصصان از مباحث و مطالب جدید علمی اهمیت می‌یابد و گاه ضرورت وجود این اطلاعات به گونه‌ای است که بودن یا نبودن آن، مسئله مرگ و زندگی را پیش می‌آورد (حری، 1372).

از مهم‌ترین سازمان‌هایی که با تحول تکنولوژی دچار دگرگونی‌های اساسی در ساختار و روش انجام کار شده‌اند، کتابخانه‌ها هستند، در این میان مدیران کتابخانه‌ها با ایفای نقش مدیر تحول قادرند تا ضمن هماهنگی با ضرورت‌های عصر اطلاعات با ارتقاء سطح تخصص کتابداران، کتابخانه را برای گذر از این مرحله آماده سازند.

جوامع صنعتی در برخورد با تحولات ناشی از پیدایش فناوری اطلاعات، به دستاوردهای شگرفی در همه جنبه‌های مختلف زندگی دست یافته و این فناوری‌ها بخشی از بدیهی‌ترین ابزارهای زندگی آنان را تشکیل داده است. کتابخانه‌های این کشورها، به عنوان عنصری زنده و پویا در رشد و توسعه جامعه از این قاعده مستثنی نبوده و همگام با جوامع رشد یافته‌اند به گونه‌ای که در این کشورها کتابخانه‌هایی بدون استفاده از تجهیزات و شبکه‌های رایانه‌ای خارج از تصور است (نوذری، 1380).

¹. Yao

از میان انواع کتابخانه‌ها، یکی از اساسی‌ترین کتابخانه‌ها در مجموعه‌های بهداشتی، کتابخانه‌های بیمارستانی است. در سال‌های اخیر با توجه به مسائلی هم چون توسعه روزافزون اطلاعات و دانش پزشکی، افزایش قیمت منابع اطلاعاتی پزشکی و در مقابل کمبود بودجه کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی تعداد کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی بیمارستانی که از تجهیزات فناوری اطلاعات استفاده می‌کنند همواره رو به افزایش است که این امر نیازمند آشنایی مدیران این کتابخانه‌ها با فناوری اطلاعات و مزایای استفاده از آنها و نیز ضروری دانستن پیاده‌سازی و اجرای آن در کتابخانه‌ها است (کازرانی، 1385). البته امروزه مسئله درمان تنها هدف بیمارستان و مراکز درمانی نیست، بلکه ارتقای کیفیت مراقبت بهداشتی درمانی در زمره مهمترین اهداف قرار گرفته است، لذا دستیابی به این هدف تنها در سایه ارتقای کیفیت نظام اطلاعات بیمارستانی و کاربرد بهینه فناوری اطلاعات با رعایت استانداردهای مربوطه امکان‌پذیر است (صفدری، 1372).

حال سؤال اینجاست که دیدگاه مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی‌های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی ایران، شهید بهشتی و تهران نسبت به جایگاه و استفاده از فناوری اطلاعات، پیاده‌سازی و اجرای آن به چه میزان است؟ چرا که در صورت عدم موافقت و یا فقدان نگرش مثبت مدیران نسبت به این مقوله انجام هر اقدامی با عدم موفقیت و یا حداقل ناکارآمدی مواجه خواهد شد. ایجاد نگرش مثبت و بینش اصولی و منطقی نیز در گرو آموزش مناسب و آشنایی این افراد در قبال یک تحول یا اقدامی جدید است که توسعه فناوری اطلاعات خصوصاً در کتابخانه‌های مراکز اطلاع‌رسانی پزشکی از آن جمله است.

اهداف پژوهش

- تعیین نقش فناوری اطلاعات و ابزارهای آن در ارائه خدمات بهتر به کاربران کتابخانه‌ها؛
- تعیین هدف مدیران کتابخانه‌های مورد بررسی، از به کارگیری ابزارها و امکانات فناوری اطلاعات؛
- تعیین میزان پذیرش فناوری اطلاعات توسط مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی مورد مطالعه؛
- تعیین میزان موافقت مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی مورد مطالعه با به کارگیری و توسعه مهارت‌های فناوری اطلاعات در میان کتابداران کتابخانه‌ها؛
- تعیین نقش کتابخانه‌های بیمارستانی به عنوان مرکز اطلاع‌رسانی برای گردآوری، سازماندهی و اشاعه اطلاعات پزشکی.

پرسش‌های پژوهش

1. از دیدگاه مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی مورد مطالعه، نقش فناوری اطلاعات و ابزارهای آن در ارائه خدمات بهتر به کاربران کتابخانه‌ها چیست؟
2. از دیدگاه مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی مورد مطالعه، هدف از به کارگیری ابزارها و امکانات فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های مورد بررسی چیست؟
3. میزان پذیرش فناوری اطلاعات توسط مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی مورد مطالعه چگونه است؟
4. میزان موافقت مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی مورد مطالعه با به کارگیری و توسعه مهارت‌های فناوری اطلاعات در میان کتابداران کتابخانه‌ها چگونه است؟

5. از دیدگاه مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی مورد مطالعه، نقش کتابخانه‌های بیمارستانی به عنوان مرکز اطلاع رسانی برای گردآوری، سازماندهی و اشاعه اطلاعات پزشکی چیست؟

فرضیه‌های پژوهش

1. نگرش مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها از تفاوت معناداری برخوردار است.
2. نگرش ذهنی مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها از تفاوت معناداری برخوردار است.
3. نگرش عینی مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها از تفاوت معناداری برخوردار است.

پیشینه پژوهش

با گسترش به کارگیری فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع رسانی، پژوهش‌های انجام گرفته در این زمینه نیز فزونی یافته است از جمله موجود در تحقیق خود خاطر نشان کرد از آنجا که استفاده از فناوری جدید اطلاعات در فعالیتهای کتابخانه نیازمند آشنایی مدیران با سیستم‌های کامپیوتری است لازم است میزان آشنایی مدیران با این سیستم‌ها مورد بررسی قرار گیرد. در این تحقیق علاوه بر آگاهی و شناخت مدیران، نوع نگرش آنان به ماشینی کردن نیز مورد بررسی قرار گرفت (میرجود، 1371). در پژوهشی که در سال 1378 توسط فرهادی انجام شد نتایج نشان داد با وجود اینکه فناوری برای کتابداران مشکلاتی به همراه داشته است، اما نگرش آنها در باره کاربرد فناوری‌های اطلاعاتی در کتابخانه همچنان مثبت بوده است. یافته‌های پژوهش بهفر (1380) حاکی از آن است که مدیران مورد مطالعه در کل نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در بیمارستان از دیدگاه مثبتی برخوردار بوده اند، اما به دلیل فقدان آموزش مناسب و فراهم نبودن امکانات از فناوری اطلاعات و ابزارهای آن استفاده نمی‌کنند.

نورسری مقدم (1384) در پژوهش خود به بررسی نگرش کتابداران کتابخانه‌های بیمارستانی وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی نسبت به ارائه خدمات کتابخانه‌ای به بیماران پرداخت، نتایج نشان داد 80 درصد کتابداران معتقدند که کار در کتابخانه بیمارستانی برایشان رضایت بخش است. 90 درصد کتابداران با علاقه سرکار حاضر می‌شدند. 83/4 درصد کتابداران حاضر بودند علی‌رغم مزایای ناکافی در کتابخانه بیمارستان کار کنند و 94 درصد کتابداران اعتقاد داشتند که لازم است در تهیه برنامه‌ها و اهداف کتابخانه با آنها مشورت شود. کاهویی (1386) در پژوهش خود به بررسی نحوه تعامل، دیدگاه و رضایت پرستاران و کارکنان بخش‌های بالینی درباره اثرات سیستم اطلاعات بیمارستانی بر روی برخی از فعالیتهای درمانی پرداخت. یافته‌های پژوهش وی نشان داد که 80 درصد کارکنان چند بار در روز از سیستم رایانه‌ای بخش خود استفاده می‌کردند و کمتر از نیمی از کارکنان از تأثیر سیستم رایانه‌ای اطلاعات بیمارستانی بر فعالیتهای مراقبت از بیماران رضایت نسبی داشتند. در پژوهش کشتکاران (1387) بیشترین فراوانی در مزایای استفاده از فناوری اطلاعات مربوط به انجام سریع‌تر وظایف، دستیابی به اهداف شغلی، کاهش هزینه و کیفیت بهتر وظایف بود. نوری زاده (1388) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که 50/57 درصد

مدیران کتابخانه‌ها نگرش مثبتی نسبت به منابع الکترونیکی و 53/03 درصد مدیران نگرش مثبت نسبت به تهیه و خرید منابع الکترونیکی داشته‌اند که از این میان، 49/27 درصد مدیران نسبت به خرید و تهیه کتاب‌های الکترونیکی، 53/77 درصد مدیران نسبت به خرید و تهیه مجلات الکترونیکی و 55/63 درصد مدیران نیز نسبت به تهیه و خرید پایگاه‌های اطلاعاتی نگرش مثبت داشته‌اند.

کوید¹ (2005) به بررسی توسعه سریع استفاده از کامپیوتر در پزشکی در کشورهای آمریکا و ژاپن پرداخت و دلایل این امر را سرعت بالا و ارتباطات بدون سیم، کاهش هزینه، نیاز به افزایش کیفیت مراقبت‌های پزشکی و ارتقا سطح آموزش پزشکی بیان نمود. کوویونن² (2009) نیز 8 عامل اصلی در ارتقاء سطح پذیرش فناوری اطلاعات در میان پرستاران را بیان کرد. این عوامل به دو گروه تقسیم می‌شدند: عوامل خارجی (تخصیص منابع، همکاری، مهارت‌های کامپیوتری، آموزش فناوری اطلاعات، آموزش، روابط پرستار با بیمار) و نیز سهولت استفاده و سودمندی عملکرد (آموزش استفاده عملی، قابلیت اجرا) تئوری مدل پذیرش فناوری در تفسیر یافته‌ها کاربرد داشت. در پژوهشی محسن زاده و اسفندیاری مقدم (2009) استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های دانشگاهی کرمان را در حد قابل قبولی بیان کردند و مشکل اصلی کتابخانه‌ها فقدان کتابداران آموزش دیده بیان شد که نیازمند سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی است. در سال 2010 پژوهشی دیگر خاطر نشان کرد که نگرش کتابداران دانشگاهی نسبت به مفید بودن نرم افزارهای مدیریت کتابشناختی افزایش یافته است (اوله³، 2010).

وود وارد⁴ (2012) در پژوهش خود به بحث در مورد کیفیتی که کتابداران باید از خود نشان دهند تا به رهبران سازمان خود تبدیل شوند، می‌پردازد. در میان به صفات ذکر شده از قبیل تفکر خلاق و رهبری نوآورانه، درک قوی از فناوری، و شور و شوق برای تعامل با انواع مختلف کاربران که کتابداران به آنها ارائه خدمت می‌کنند اشاره شده است. کوادری⁵ (2012) در پژوهش خود به تأثیر مهارت متخصصان اطلاعات⁶ و فناوری ارتباطات و اطلاعات در استفاده از منابع الکترونیکی پرداخته است. وی به این نتیجه رسیده است که با ظهور محتوای دیجیتال، اهمیت مهارت ICT مخصوصاً میان متخصصان اطلاعات به مراتب بیشتر شده است، این مهارت به آنها اجازه می‌دهد تا به آسانی و سریع به تمام منابع مرتبط در محیط وب دسترسی داشته باشند. همچنین با استناد به فوریه⁷ و بوئمن⁸ مشخص می‌شود که نیاز در حال افزایش مردم به اینترنت، متخصصان اطلاعات را سریعاً به سمت رسیدگی به هر دو کاربران اطلاعات و فناوری‌های همراه آنها سوق می‌دهد. ریلی هوفل⁹ و راهولز¹⁰ (2011) در پژوهش خودشان به آمادگی کتابداران برای پذیرفتن نقش خود در کتابخانه‌های دانشگاهی، چگونگی کسب مهارت‌ها و سختی استخدام با توجه به نقش جدیدشان پرداخته‌اند و با ذکر اینکه در

1 . Koide

2 . Koivunen

3 . Olle

4 . Woodward

5 . Quadri

6 . information professionals

7 . Fourie

8 . Bothman

9 . Riley-Huff

10 . Rhoads

حال حاضر کتابخانه‌ها به طور فزاینده‌ای در حال جستجو برای به کارگیری کتابداران با مهارت‌های فناوری قابل توجهی هستند، نتیجه گرفته‌اند که هر دو مسئولان کتابخانه‌ها و کتابداران باید پذیرای نقش‌های فناوری‌ها باشند. مرآز¹ (2010) در سخن سردبیر مجله کتابخانه تگزاس تصمیمات برخی کتابداران را منعکس می‌کند که حاضر به پذیرش نوآوری‌های فناوری در کتابخانه‌ها نیستند. وی از کتابدارانی انتقاد می‌کند که روش‌های سنتی را دوست دارند و تمایلی به حرکت به سمت جلو ندارند.

همچنین پژوهش‌های متعددی بر روی فاکتورهای اثرگذار بر نگرش کتابداران بر استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی در کتابخانه‌ها انجام شده است، که از آن جمله پژوهش رمضان درباره وضعیت کاربرد فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی کشورهای اسلامی است. وی به این نتیجه رسید یکی از ابزارهای فناوری اطلاعات که بیشترین میزان استفاده را دارد، اینترنت است (رمضان²، 2010). اتیول ماه³ (2010) در پژوهش خود به بررسی نگرش و دانش کتابداران دانشگاهی جنوب غرب نیجریه نسبت به کتابخانه الکترونیکی پرداخته است. وی به بحث در مورد مزایا و موانعی که برای شروع راه‌اندازی فناوری ارتباطات و اطلاعات در کتابخانه‌های دانشگاهی نیجریه نیاز است پرداخته و در انتها پیشنهاد کرده است که انجمن کتابداری نیجریه به تلاش مداوم خود در بدست آوردن شناخت جهانی، مشاهده و آموزش کتابداران جوان توسط کتابداران ارشد، و حل مسئله انرژی کشور برای راه‌اندازی ساختارهای ICT باید ادامه دهد. هیچ یک از پژوهش‌های فوق به بررسی تطبیقی دیدگاه مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی آموزشی وابسته به سه دانشگاه مادر کشور نسبت به جایگاه و استفاده از فناوری اطلاعات نپرداخته‌اند بنابراین به منظور افزایش کارایی و اثر بخشی خدمات کتابخانه‌های بیمارستانی به کاربران، مدیران کتابخانه‌ها باید با امکانات و ابزارهای فناوری اطلاعات آشنایی کامل داشته باشند. بدین منظور داشتن برنامه‌ریزی هدفمند و دقیق در جهت استفاده از ابزارهای نوین فناوری اطلاعات و سیستم‌های اطلاعاتی در کتابخانه‌های بیمارستانی برای مدیر کتابخانه ضروری به نظر می‌رسد، که تحقق این امر بستگی به نگرش مدیر کتابخانه و سیاست‌های سازمان مادر پیرامون موضوع فناوری اطلاعات دارد و بی توجهی به این موضوع تبعات مهمی به همراه خواهد داشت.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی و به روش پیمایشی تطبیقی (مقایسه‌ای) است. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه است که اطلاعات موجود در آن براساس سؤال‌ها و اهداف پژوهش تنظیم شد و شامل 32 سؤال بسته و 1 سؤال باز است. جامعه آماری این پژوهش مدیران 40 کتابخانه بیمارستانی دانشگاه علوم پزشکی ایران، شهید بهشتی و تهران می‌باشند. لازم به ذکر است که از 40 پرسشنامه توزیع شده در کتابخانه‌های بیمارستانی فوق 32 پرسشنامه عودت داده شد، لذا جامعه آماری این پژوهش را 32 نفر از مدیران کتابخانه بیمارستانی دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران، ایران و شهید بهشتی تشکیل می‌دهد.

1 . Meraz

2 . Ramzan

3. Atulomah

پایایی پرسشنامه پژوهش حاضر از طریق روش آلفای کرونباخ محاسبه شد که در پژوهش حاضر مقدار این آلفا برابر 0/86 بود که این میزان نشانگر پایایی قابل قبول پرسشنامه مورد استفاده بود. روش تعیین روایی پرسشنامه، روش روایی محتوا¹ است. در این روش پرسشنامه تنظیم شده به تعدادی از اساتید رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی داده شده و از ایشان درخواست شد تا ضمن تأیید روایی آن، نظرات و پیشنهادهای اصلاحی خود را در این باره ارائه نمایند. پس از دریافت پرسشنامه‌ها و پیشنهادهای اساتید، اصلاحات لازم در آنها انجام شد. در پیش‌آزمونی که توسط پرسشگر صورت گرفت پرسشنامه تنظیم شده در میان 15 مدیر کتابخانه بیمارستانی که به صورت تصادفی از میان جامعه آماری انتخاب شده بودند توزیع شد و مشخص گردید سؤالات واضح و بدون ابهام هستند و امکان پاسخگویی آسان به آنها وجود دارد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار آماری SPSS استفاده شد و برای تجزیه و تحلیل فرضیه‌های پژوهش از آزمون پارامتری تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شد. در این تحقیق، نگرش مدیران نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها متغیر اصلی در نظر گرفته شد که خود به دو بعد ذهنی و عینی تقسیم گردید.

یافته‌های پژوهش

پرسش 1. از دیدگاه مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی مورد مطالعه، نقش فناوری اطلاعات و ابزارهای آن در ارائه خدمات بهتر به کاربران کتابخانه‌ها چیست؟

جدول 1. توزیع فراوانی و درصدی دیدگاه مدیران در مورد نقش فناوری اطلاعات در ارائه خدمات بهتر به کاربران

جمع		شهید بهشتی		دانشگاه ایران		دانشگاه تهران		نقش فناوری اطلاعات در ارائه خدمات بهتر به کاربران
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
46/9	15	21/9	7	12/5	4	12/5	4	بسیار زیاد
43/8	14	9/4	3	15/6	5	18/8	6	زیاد
3/1	1	0	0	3/1	1	0	0	متوسط
3/1	1	0	0	0	0	3/1	1	کم
3/1	1	0	0	0	0	3/1	1	خیلی کم
100	32	31/3	10	31/2	10	37/5	12	جمع

در پاسخ به سؤال اول پژوهش، یافته‌ها نشان داد که 12/5% از مدیران دانشگاه تهران و ایران و 21/9% از مدیران شهید بهشتی به میزان بسیار زیاد، 18/8% از مدیران دانشگاه تهران و 15/6% از دانشگاه

¹ . Content validity

ایران و 9/4% از مدیران کتابخانه‌های دانشگاه شهید بهشتی به میزان زیاد، 3/1% از مدیران دانشگاه تهران به میزان کم و خیلی کم استفاده از فناوری اطلاعات را در ارائه خدمات بهتر به کاربران مؤثر می‌دانند. در مجموع 90/7 درصد از مدیران دانشگاه‌ها به میزان بسیار زیاد و زیاد نگرش مثبتی نسبت به استفاده از فناوری اطلاعات و ابزارهای آن در ارائه خدمات بهتر به کاربران دارند (جدول 1).

پرسش 2. از دیدگاه مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی مورد مطالعه، هدف از به کارگیری ابزارها و امکانات فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های مورد بررسی چیست؟

جدول 2. توزیع فراوانی و درصدی مزایای استفاده از فناوری اطلاعات

جمع	شهید بهشتی		دانشگاه ایران		دانشگاه تهران			
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد		
21/9	7	3/1	1	12/5	4	6/3	2	انجام سریعتر وظایف
28/1	9	15/6	5	9/4	3	3/1	1	کیفیت بهتر وظایف
31/3	10	6/3	2	15/6	5	9/4	3	انجام وظایف با روش‌های آسانتر
40/6	13	15/6	5	12/5	4	12/5	4	دستیابی به اهداف بیشتر
31/3	10	0	0	15/6	5	15/6	5	کنترل بیشتر بر کار
50	16	15/6	5	15/6	5	18/8	6	کاهش هزینه در انجام وظایف
56/3	18	18/8	6	21/9	7	15/6	5	قابلیت اطمینان فزاینده
59/4	19	18/8	6	21/9	7	18/8	6	کاهش تلاش انسانی
28/1	9	6/3	2	12/5	4	9/4	3	بهبود اثربخشی

در پاسخ به سؤال دوم می‌توان گفت که هدف از به‌کارگیری ابزارها و امکانات فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها مزایای فراوان آن می‌باشد، در این خصوص یافته‌های پژوهش نشان داد که بیشترین مزیت استفاده از فناوری اطلاعات مربوط به کاهش تلاش انسانی با $59/4\%$ و کمترین مزیت استفاده از فناوری اطلاعات انجام سریع تر وظایف با $21/9\%$ است. $6/3\%$ از مدیران کتابخانه‌های دانشگاه تهران، $12/5\%$ از دانشگاه ایران و $3/1\%$ از دانشگاه شهید بهشتی انجام سریع تر وظایف، $3/1\%$ از دانشگاه تهران، $9/4\%$ از دانشگاه ایران و $15/6\%$ از دانشگاه شهید بهشتی، کیفیت بهتر وظایف؛ $9/4\%$ از دانشگاه تهران، $15/6\%$ از دانشگاه ایران و $6/3\%$ از دانشگاه شهید بهشتی، انجام وظایف با روش‌های آسان‌تر؛ $12/5\%$ از دانشگاه تهران و ایران و $15/6\%$ از دانشگاه شهید بهشتی، دستیابی به اهداف بیشتر؛ $15/6\%$ از دانشگاه تهران و ایران کنترل بیشتر بر کار؛ $18/8\%$ از دانشگاه تهران، $15/6\%$ از دانشگاه ایران و شهید بهشتی کاهش هزینه در انجام وظایف؛ $15/6\%$ از دانشگاه تهران $21/9\%$ از دانشگاه ایران و $18/8\%$ از دانشگاه شهید بهشتی قابلیت اطمینان فزاینده؛ $18/8\%$ از دانشگاه تهران، $21/9\%$ از دانشگاه ایران و $18/8\%$ از دانشگاه شهید بهشتی کاهش تلاش انسانی، و سرانجام $9/4\%$ از دانشگاه تهران، $12/5\%$ از دانشگاه ایران و $6/3\%$ از دانشگاه شهید بهشتی بهبود اثربخشی را از مزایای فناوری اطلاعات دانسته‌اند. (جدول 2)

همچنین $23/3\%$ از مدیران دانشگاه تهران و 20% از مدیران دانشگاه ایران و شهید بهشتی به میزان بسیار زیاد با استفاده از فناوری اطلاعات در بهبود انجام فعالیت‌های پژوهشی موافقت و $13/3\%$ از مدیران دانشگاه تهران و 10% از دانشگاه ایران و شهید بهشتی به میزان زیادی با این امر موافق هستند و نیز $22/6\%$ از مدیران کتابخانه‌های مورد بررسی در دانشگاه تهران، $9/7\%$ از مدیران دانشگاه ایران و $12/9\%$ از مدیران دانشگاه شهید بهشتی به میزان بسیار زیاد با استفاده از فناوری اطلاعات در جهت بهبود انجام فعالیت‌های آموزشی موافقت و $9/7\%$ از مدیران دانشگاه تهران و $19/4\%$ از دانشگاه ایران و شهید بهشتی به میزان زیادی با این مورد موافق هستند. در مورد استفاده از فناوری اطلاعات در بهبود انجام فعالیت‌های درمانی، $17/2\%$ از مدیران کتابخانه‌های دانشگاه تهران و $10/3\%$ از مدیران دانشگاه ایران و دانشگاه شهید بهشتی به میزان بسیار زیاد با استفاده از فناوری اطلاعات در بهبود انجام فعالیت‌های درمانی موافقت و $13/8\%$ از دانشگاه تهران، $17/2\%$ از دانشگاه ایران و $13/8\%$ از دانشگاه شهید بهشتی به میزان زیادی با این امر موافق هستند. $10/3\%$ از مدیران دانشگاه تهران و $3/4\%$ از دانشگاه شهید بهشتی به میزان متوسط و تنها $3/4\%$ از مدیران دانشگاه شهید بهشتی به میزان کم با این امر موافقت و در نهایت $21/9\%$ از مدیران کتابخانه‌های دانشگاه تهران، $18/8\%$ از مدیران دانشگاه ایران و $28/1\%$ از مدیران دانشگاه شهید بهشتی به میزان بسیار زیاد با استفاده از فناوری اطلاعات در بهبود انجام فعالیت‌ها اطلاع‌رسانی موافق می‌باشند. $12/5\%$ از دانشگاه تهران و دانشگاه ایران و $3/1\%$ از دانشگاه شهید بهشتی به میزان زیادی با این امر موافق هستند.

پرسش 3. میزان پذیرش فناوری اطلاعات توسط مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی مورد مطالعه چگونه است؟

جدول 3. توزیع فراوانی و درصدی میزان رضایت مدیران از مهارت‌های فناوری اطلاعات خود و همکارانشان

میزان رضایت مدیران	دانشگاه تهران		دانشگاه ایران		شهید بهشتی		جمع	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
بسیار زیاد	2	6/9	1	3/4	1	3/4	4	13/8
زیاد	2	6/9	2	6/9	5	17/2	14	48/3
متوسط	7	24/1	5	17/2	2	6/9	14	48/3
کم	0	0	1	3/4	0	0	1	3/4
خیلی کم	1	3/4	0	0	0	0	1	3/4

نتایج پژوهش در مورد میزان پذیرش فناوری اطلاعات توسط مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی مورد مطالعه نشانگر آن است که میزان رضایت مدیران کتابخانه‌های دانشگاه تهران از مهارت‌های فناوری اطلاعات 13/8% به میزان بسیار زیاد و زیاد است. بیشترین میزان رضایت مدیران کتابخانه‌های دانشگاه تهران در سطح متوسط قرار دارد (24/1%). در دانشگاه ایران میزان رضایت مدیران 10/3% به میزان زیاد و بسیار زیاد است، اما بیشترین درصد رضایت مربوط به سطح متوسط است (17/2%). در دانشگاه شهید بهشتی نیز 20/6% از مدیران به میزان بسیار زیاد و زیاد از مهارت‌های فناوری اطلاعات خود و همکاران رضایت دارند و کمترین درصد متعلق به سطح متوسط است (6/9%). اهمیت مهارت‌های فناوری اطلاعات از دیدگاه مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی دانشگاه تهران، ایران و شهید بهشتی 53/3% به میزان زیاد و 43/3% به میزان زیاد نقش مهارت‌های فناوری اطلاعات را در ارائه خدمات مؤثر می‌دانند. مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی در دانشگاه تهران 20% به میزان بسیار زیاد، 16/7% زیاد؛ در دانشگاه ایران 16/7% به میزان بسیار زیاد و زیاد و در دانشگاه شهید بهشتی 16/7% به میزان بسیار زیاد و 10% به میزان زیاد مهارت‌های فناوری اطلاعات را در ارائه خدمات مهم می‌دانند. کمترین درصد از دیدگاه مدیران در کتابخانه‌های دانشگاه تهران و شهید بهشتی متعلق به سطح خیلی کم است (3/3%) و 100% مدیران کتابخانه‌های هر سه دانشگاه نیاز به ارتقاء بیشتر مهارت خود در زمینه‌های مختلف فناوری اطلاعات را تأیید می‌کنند (جدول 3).

پرسش 4. میزان موافقت مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی مورد مطالعه با به کارگیری و توسعه مهارت‌های فناوری اطلاعات در میان کتابداران کتابخانه‌ها چگونه است؟

در مورد میزان موافقت مدیران با به کارگیری و توسعه مهارت‌های فناوری اطلاعات در میان کتابداران بر اساس جدول شماره 4 می‌توان چنین بیان نمود که:

جدول 4. توزیع فراوانی و درصدی میزان موافقت مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی مورد مطالعه درخصوص به‌کارگیری و توسعه مهارت‌های فناوری اطلاعات در میان کتابداران

دانشگاه	بسیار زیاد		زیاد		متوسط		کم		بسیار کم
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
آموزش رسمی									
تهران	5	16/1	5	16/1	1	3/2	-	-	1
ایران	4	12/9	2	6/5	3	9/7	-	-	-
بهشتی	9	29	1	3/2	-	-	-	-	-
آموزش غیر رسمی									
تهران	2	6/9	3	10/3	6	20/7	0	0	1
ایران	0	0	4	13/8	3	10/3	0	0	1
بهشتی	2	6/9	4	13/8	2	6/9	1	3/4	0
آموزش از طریق همکاران									
تهران	2	6/5	5	16/1	5	16/1	-	-	-
ایران	4	12/9	4	12/9	1	3/2	1	3/2	-
بهشتی	2	6/5	3	9/7	3	9/7	1	3/2	-
آموزش در محل کار									
تهران	4	12/9	7	22/6	1	3/2	0	0	-
ایران	6	19/4	0	0	1	3/2	2	6/5	-
بهشتی	7	22/6	1	3/2	2	6/5	0	0	-
آموزش توسط روشندگان									
تهران	2	7/1	3	10/7	3	10/7	3	10/7	1
ایران	0	0	1	3/6	2	7/1	3	10/7	1
بهشتی	6	19/4	3	9/7	3	9/7	-	-	-
رکورد در برنامه‌های آموزشی									
تهران	6	19/4	3	9/7	3	9/7	-	-	-
ایران	4	12/9	2	6/5	3	9/7	-	-	-
بهشتی	7	22/6	2	6/5	1	3/2	-	-	-
رکورد در پارک‌های آموزشی									
تهران	6	19/4	4	12/9	2	6/5	-	-	-
ایران	4	12/9	3	9/7	1	3/2	1	3/2	-
بهشتی	8	25/8	2	6/5	-	-	-	-	-

در دانشگاه تهران 16/1%؛ در دانشگاه ایران 12/9% و در دانشگاه شهید بهشتی 29% از مدیران به منظور ارتقاء مهارت‌های کتابداران به میزان بسیار زیاد با آموزش رسمی آنها موافقت می‌کنند. میزان موافقت مدیران کتابخانه‌ها با آموزش غیر رسمی در کتابخانه‌های دانشگاه تهران و شهید بهشتی 6/9% و در دانشگاه ایران 0 است. میزان موافقت مدیران کتابخانه‌ها با آموزش از طریق همکاران در دانشگاه تهران و شهید بهشتی 6/5% و در دانشگاه ایران 12/9% است. میزان موافقت مدیران کتابخانه‌ها با آموزش در محل کار در دانشگاه تهران 12/9%، در دانشگاه ایران 19/4% و در دانشگاه شهید بهشتی 22/6% است. میزان موافقت مدیران کتابخانه‌ها با آموزش توسط روشندگان برنامه‌های کامپیوتری در دانشگاه تهران 7/1%، در دانشگاه ایران 0 و در دانشگاه شهید بهشتی 19/4% است. میزان موافقت مدیران کتابخانه‌ها با شرکت در

برنامه‌های آموزشی فناوری اطلاعات در دانشگاه تهران 19/4%، در دانشگاه ایران 12/9% و در دانشگاه شهید بهشتی 25/8% است. میزان موافقت مدیران کتابخانه‌ها با شرکت در کارگاه‌های آموزشی و سمینارها در دانشگاه تهران 19/4%، در دانشگاه ایران 12/9% و در دانشگاه شهید بهشتی 22/6% است (جدول 4).

پرسش 5. از دیدگاه مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی مورد مطالعه، نقش کتابخانه‌های بیمارستانی به عنوان مرکز اطلاع رسانی برای گردآوری، سازماندهی و اشاعه اطلاعات پزشکی چیست؟

در مورد نقش کتابخانه‌های بیمارستانی به عنوان مرکز اطلاع‌رسانی برای گردآوری، سازماندهی و اشاعه اطلاعات پزشکی یافته‌های پژوهش نشان داد که مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی تهران، ایران و شهید بهشتی 61/3% به میزان بسیار زیاد، 32/3% به میزان زیاد و 3/2% به میزان متوسط و کم نقش کتابخانه‌های بیمارستانی را در گردآوری اطلاعات پزشکی مؤثر می‌دانند. مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی دانشگاه تهران، ایران و شهید بهشتی به میزان 46/7% بسیار زیاد و زیاد و 6/7% به میزان متوسط نقش کتابخانه‌های بیمارستانی را در سازماندهی منابع اطلاعاتی پزشکی مؤثر می‌دانند. مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی دانشگاه تهران، ایران و شهید بهشتی به میزان 63/3% بسیار زیاد و 26/7% به میزان زیاد نقش کتابخانه‌های بیمارستانی را در اشاعه اطلاعات پزشکی مؤثر می‌دانند. (جدول 5)

جدول 5. دیدگاه مدیران در مورد نقش کتابخانه بیمارستانی به عنوان مرکز اطلاع رسانی برای گردهاوری، سازماندهی و اشاعه اطلاعات پزشکی

گروه		دانشگاه علوم پزشکی تهران										دانشگاه علوم پزشکی ایران										دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی																	
		فراوانی					درصد					فراوانی					درصد					فراوانی					درصد												
		بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم													
گرداوری منابع	7	4	0	1	-	6	9	12	0	3	2	12	9	12	-	4	4	0	3	2	3	2	12	9	12	-	4	4	0	3	2	6	5	25	8	0	0	-	
سازماندهی منابع	6	5	1	-	-	13	7	16	3	3	3	16	7	10	-	5	3	0	3	3	3	3	13	3	16	7	20	-	1	1	3	3	16	7	16	7	-	-	-
اشاعه اطلاعات پزشکی	7	5	-	-	-	6	7	23	-	-	-	3	3	13	-	1	4	10	-	-	-	3	3	13	3	23	-	-	-	6	7	26	7	-	-	-	-		

بررسی و تحلیل فرضیه‌ها

در این تحقیق، پس از ارائه نتایج توصیفی با هدف مقایسه بین نگرش و دیدگاه‌های مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی فرضیاتی از نوع توصیفی تدوین شد که هدف آن تنها مقایسه بین گروه‌های مورد مطالعه است. بنابراین، از آزمون پارامتری تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شد. در این تحقیق، نگرش مدیران نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها متغیر اصلی در نظر گرفته شد که خود به دو بعد ذهنی و عینی تقسیم گردید.

پاسخ به فرضیه 1 پژوهش: نگرش مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها از تفاوت معناداری برخوردار است.

در این مطالعه، جهت بررسی فرضیه 1 پژوهش مبنی بر تفاوت معنی‌دار بین نگرش مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها، از آزمون F یا تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شد. با توجه به مقدار $F=4/215$ و آلفای $0/02$ نتیجه نشان داد که با اطمینان 95 درصد می‌توان گفت تفاوت معناداری بین نگرش مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها وجود دارد. (جدول 6)

جدول 6. نتایج و یافته‌های حاصل از آزمون جهت تفاوت نگرش مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها

متغیر	گروه‌ها	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معنی‌داری (P)
نگرش نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها	میان گروهی	4795/869	2	2397/934	4/215	0/02
	درون گروهی	16496/850	29	568/857		
	کل	21292/719	31	---		

با توجه به تأیید فرضیه باید به دنبال پاسخ این سؤال باشیم که میزان تفاوت در نگرش مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در سه دانشگاه مورد مطالعه به چه صورت است؟ بدین منظور از آزمون شفه استفاده شد (جدول 7)

جدول 7. نتایج حاصل از آزمون شفه جهت مقایسه میانگین نگرش مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها

ردیف	مدیران کتابخانه‌های دانشگاه‌ها	طبقه اول	طبقه دوم
1	دانشگاه ایران	91/70	
2	دانشگاه تهران	109/75	109/75
3	دانشگاه شهید بهشتی		122/50

دیدگاه مدیران کتابخانه‌های بیمارستان‌های آموزشی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در این کتابخانه‌ها: یک مطالعه تطبیقی

نتایج حاصل از آزمون شفه مبني بر مقایسه چندگانه میانگین نگرش مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها نشان می‌دهد مدیران کتابخانه‌های دانشگاه ایران کمترین میانگین (با میانگین 91/70) و مدیران کتابخانه‌های دانشگاه شهید بهشتی (با میانگین 122/50) بیشترین میانگین را از جهت نگرش به فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها به خود اختصاص داده اند. در این بین، مدیران کتابخانه‌های دانشگاه تهران (با میانگین 109/75) در سطح متوسط قرار دارند. بنابراین، نتیجه آزمون فرضیه فوق نشان داد نگرش مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها از تفاوت معناداری برخوردار است به طوری که مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی دانشگاه شهید بهشتی نگرش و تمایل بالاتری نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های بیمارستانی دارند، اما مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی دانشگاه تهران و ایران از نگرش و تمایل پایین‌تری نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های بیمارستانی برخوردار هستند.

پاسخ به فرضیه 2 پژوهش: نگرش ذهنی مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها از تفاوت معناداری برخوردار است.

در این مطالعه، جهت بررسی فرضیه دوم پژوهش مبني بر تفاوت معنی دار بین نگرش ذهنی مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها، از آزمون F یا تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شد. با توجه به مقدار $F=1/400$ و آلفای 0/26 نتیجه بیانگر آن است که نگرش ذهنی مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها شبیه به یکدیگر بوده و از تفاوت معناداری برخوردار نیست (جدول 8)

جدول 8. نتایج و یافته‌های حاصل از آزمون F جهت تفاوت نگرش ذهنی مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها

متغیر	گروهها	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معنای داری (P)
نگرش ذهنی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها	میان گروهی	159/519	2	79/759	1/400	0/26
	درون گروهی	1652/700	29	56/990		
	کل	1812/219	31	---		

پاسخ به فرضیه 3 پژوهش: نگرش عینی مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها از تفاوت معناداری برخوردار است.

در این مطالعه، جهت بررسی فرضیه سوم پژوهش مبنی بر وجود تفاوت معنی‌دار بین نگرش عینی مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها، از آزمون F یا تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شد و با توجه به مقدار $F=3/605$ و آلفای $0/04$ و با اطمینان 95 درصد می‌توان گفت تفاوت معناداری بین نگرش عینی مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی مورد مطالعه نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌هایشان وجود دارد. (جدول 9)

جدول 9. نتایج و یافته‌های حاصل از آزمون F جهت تفاوت نگرش عینی مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها

متغیر	گروهها	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معنی‌داری (P)
نگرش عینی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها	میان گروهی	3219/650	2	1609/825	3/605	0/04
	درون گروهی	12948/350	29	446/495		
	کل	16168/000	31	---		

با توجه به تأیید فرضیه باید به دنبال پاسخ این سؤال باشیم که میزان تفاوت در نگرش عینی مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در سه دانشگاه مورد مطالعه به چه صورت است؟ بدین منظور از آزمون شفه استفاده شد (جدول 10)

دیدگاه مدیران کتابخانه‌های بیمارستان‌های آموزشی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در این کتابخانه‌ها: یک مطالعه تطبیقی

جدول 10. نتایج حاصل از آزمون شفه جهت مقایسه میانگین نگرش عینی مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها

ردیف	مدیران کتابخانه‌های دانشگاه‌ها	طبقه اول	طبقه دوم
1	دانشگاه ایران	44/00	
2	دانشگاه تهران	58/25	58/25
3	دانشگاه شهید بهشتی		69/30

نتایج حاصل از آزمون شفه مبنی بر مقایسه چندگانه میانگین نگرش عینی مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها نشان داد که مدیران کتابخانه‌های دانشگاه ایران کمترین میانگین (با میانگین 44/00) و مدیران کتابخانه‌های دانشگاه شهید بهشتی (با میانگین 69/30) بیشترین میانگین را از جهت نگرش عینی به فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها به خود اختصاص داده اند. در این بین، مدیران کتابخانه‌های دانشگاه تهران (با میانگین 58/25) در سطح متوسط قرار دارد. بنابراین، نتیجه آزمون فرضیه فوق نشان داد نگرش عینی و عملی مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های بیمارستانی دانشگاه شهید بهشتی نگرش و تمایل مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی دانشگاه تهران و تمایل عینی و عملی پایین تری نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های بیمارستانی برخوردار هستند.

بحث و نتیجه گیری

کتابخانه‌های بیمارستانی یکی از انواع کتابخانه‌های تخصصی هستند که وظیفه ارائه خدمات اطلاعاتی تخصصی به متخصصین، پزشکان، پرستاران، بیماران و کارمندان را برعهده داشته و تحت تأثیر فناوری اطلاعات قرار دارند. فناوری اطلاعات، می‌تواند نقش مهمی در ارتقاء بهره وری و کارایی کتابخانه‌های بیمارستانی داشته باشد. یافته‌های این پژوهش نشان داد که مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی دانشگاهی مورد بررسی به میزان بسیار زیاد با نقش فناوری اطلاعات در ارائه خدمات بهتر به کاربران موافق بودند، با توجه به گسترش استفاده از فناوری اطلاعات و افزایش سطح دسترسی به ابزارهای آن در کشورهای در حال توسعه این مورد دور از انتظار نیست. از میان کتابخانه‌های مورد بررسی مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی دانشگاه تهران در مقایسه با دانشگاه شهید بهشتی و ایران نقش فناوری اطلاعات را در ارائه خدمات بهتر به کاربران مؤثر می‌دانند. این مورد می‌تواند به دو علت باشد: میزان تحصیلات و تخصصی بودن رشته تحصیلی یعنی مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی دانشگاه تهران دارای سطوح عالی تحصیلی نسبت به دو دانشگاه دیگر هستند، همچنین رشته تحصیلی اکثر مدیران کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی تهران علوم کتابداری با گرایش پزشکی است در حالی که در دو دانشگاه مورد مطالعه رشته تحصیلی علوم کتابداری با گرایش‌های دیگری به جز پزشکی است.

به طور کلی آنچه موجب شده است که کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، از فناوری‌های اطلاعاتی نوین استفاده کنند، عبارت است از سرعت، حافظه، دقت بسیار زیاد در فراهم آوردن، انباشت و بازیابی اطلاعات به مدد رایانه و صرفه‌جویی در نیروی انسانی، ایجاد ارزش افزوده، انعطاف‌پذیری در برابر نیازهای گوناگون، دسترسی یکپارچه به اطلاعات، امکان استفاده ارزان از سایر کتابخانه‌ها و پایگاه‌های داده، امکان روزآمد کردن و اصلاح اطلاعات به شکلی ساده و سریع، و اشتراک در منابع است (فیتچر، 2003). یافته‌های این پژوهش نشان داد از نظر مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی مزیت و هدف از به کارگیری فناوری اطلاعات به ترتیب مربوط به کاهش تلاش انسانی، قابلیت اطمینان فزاینده، کاهش هزینه در انجام وظایف، دستیابی به اهداف بیشتر، انجام وظایف با روش‌های آسانتر، کنترل بیشتر بر کار، بهبود اثربخشی، کیفیت بهتر و انجام سریعتر وظایف است. در این خصوص یافته‌های پژوهش کوید (2005) سرعت بالا، ارتباطات بدون سیم و کاهش هزینه، کشتکاران (1387) انجام سریعتر وظایف، دستیابی به اهداف شغلی، کاهش هزینه و کیفیت بهتر وظایف را از جمله مزایای استفاده از فناوری اطلاعات عنوان کرده‌اند. با توجه به یافته‌های ذکر شده می‌توان گفت که اصلی‌ترین کارکردهای استفاده و به کارگیری فناوری اطلاعات کاهش تلاش انسانی، کاهش هزینه، کیفیت بهتر وظایف، سرعت بالا و انجام سریعتر وظایف است. همچنین بررسی تطبیقی نتایج حاصل از مزایای استفاده از فناوری اطلاعات از دیدگاه مدیران در کتابخانه‌های بیمارستانی مورد مطالعه قابلیت اطمینان فزاینده، کاهش تلاش انسانی و کاهش هزینه در انجام وظایف را نشان می‌دهد.

یکی از مهمترین کارکردهای کتابخانه‌های بیمارستانی خدمات اطلاع‌رسانی و مرجع است که به دلیل ماهیت رشته، طیف وسیع مراجعان و نیازهای متنوع و منحصر به فرد آنان پیچیده است. لازم است اطلاع‌رسانی در کتابخانه‌های بیمارستانی دقیق و به موقع انجام شود. بدین منظور، آشنایی و استفاده از فناوری اطلاعات ضروری می‌نماید. از اساسی‌ترین عوامل مؤثر بر موفقیت مراکز اطلاعاتی و خدماتی در استفاده بهینه از فناوری اطلاعات کتابخانه بیمارستانی هستند. میزان پذیرش این فناوری توسط مدیران در انجام وظایف کتابخانه‌های بیمارستانی مؤثر است. در این پژوهش میزان پذیرش فناوری اطلاعات توسط مدیران از طریق بررسی میزان رضایت مدیران از مهارت‌های فناوری اطلاعات خود و همکارانشان، دیدگاه مدیران درباره اهمیت مهارت‌های فناوری اطلاعات در ارائه خدمات و نگرش آنان در مورد ارتقاء مهارت‌های فناوری اطلاعات مورد سنجش قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نشان داد که مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی دانشگاه علوم پزشکی تهران، علوم پزشکی ایران و علوم پزشکی شهید بهشتی به میزان زیاد و متوسط از مهارت‌های فناوری اطلاعات خود و همکارانشان رضایت دارند، همچنین به میزان زیاد نقش مهارت‌های فناوری اطلاعات را در ارائه خدمات مؤثر می‌دانند. در واقع مدیران نقش فناوری اطلاعات در ارائه بهتر خدمات به مراجعان را پذیرفته‌اند. یافته‌های پژوهش میرجود (1371)، کویویونن (2009) و محسن زاده و اسفندیاری مقدم (2009)، ریلی هوفلا و راهولز (2011) و نیز کوادری (2012) نیز این موارد را تأیید می‌کند. مدیران کتابخانه‌های هر سه دانشگاه نیاز به ارتقاء بیشتر مهارت خود در زمینه‌های مختلف فناوری اطلاعات را پذیرفته‌اند. این موضوع می‌تواند به این دلیل باشد که

دیدگاه مدیران کتابخانه‌های بیمارستان‌های آموزشی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در این کتابخانه‌ها: یک مطالعه تطبیقی

فناوری اطلاعاتی در کشورهای در حال توسعه امری پذیرفته شده است و در انجام وظایف بخش‌های مختلف به کار گرفته می‌شود، لذا در مورد کتابخانه‌های بیمارستانی نیز صادق است.

فناوری‌های جدید سبب شده است، تا از کتابداران به عنوان متخصصان شبکه، واسطه‌های اطلاعاتی و طراحان نظام یاد شود. به منظور آگاهی کتابداران از تغییرات سریع فناوری اطلاعات و استفاده از آنها، ضروری است که همگام با پیشرفت‌های فناوری اطلاعات پیش روند. توسعه و به کارگیری مؤثر فناوری اطلاعات می‌تواند از طریق آموزش افراد امکان پذیر شود. در این راستا موافقت مدیران در برگزاری دوره‌های آموزشی مختلف می‌تواند مؤثر باشد. از جمله شیوه‌های آموزشی مؤثر در ارتقاء مهارت‌های کتابداران در زمینه فناوری اطلاعات می‌توان به این موارد اشاره نمود: آموزش رسمی، آموزش غیر رسمی، آموزش از طریق همکاران، آموزش در محل کار، آموزش توسط فروشندگان، شرکت در برنامه‌ها و کارگاه‌های آموزشی. یافته‌های پژوهش نشان داد که مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی در دانشگاه علوم پزشکی تهران، دانشگاه علوم پزشکی ایران و دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی به منظور ارتقاء مهارت‌های کتابداران با روش‌های فوق الذکر موافق هستند. از میان این شیوه‌های آموزشی با شرکت در کارگاه‌ها و برنامه‌های آموزشی و آموزش در محل کار بیشتر از سایر روش‌ها موافق هستند. این امر می‌تواند به این دلیل باشد که دوره‌های کارگاه‌ها و برنامه‌های آموزشی کوتاه مدت بوده و امکان تکرار برنامه‌های آن وجود دارد در نتیجه امکان شرکت دوره‌ای کتابداران در این برنامه‌ها که منجر به صرفه جویی در وقت و هزینه می‌شود، بیشتر است. یافته‌های پژوهش نشان داد که میزان موافقت مدیران کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی با آموزش از طریق همکاران، آموزش در محل کار، آموزش توسط فروشندگان برنامه‌های کامپیوتری و شرکت در برنامه‌های آموزشی فناوری اطلاعات در مقایسه با دو دانشگاه دیگر بیشتر است. این امر می‌تواند به واسطه جوان بودن مدیران کتابخانه‌های دانشگاه شهید بهشتی باشد. به دلیل اینکه فاصله بین آموزش و اشتغال آنها کوتاه می‌باشد با شیوه‌های جدید و مختلف آموزش آشنایی داشته و مزایای به کارگیری آنها را بیشتر می‌دانند، لذا میزان موافقت آنها با استفاده از این روش‌ها بیشتر است.

در جهان معاصر شتاب قابل توجهی در روند تولید، پردازش و اشاعه اطلاعات وجود دارد. شتاب جهش وار رشد کمی و کیفی علوم به گونه‌ای است که اینک روند رشد جمعیت محققان بر روند رشد جمعیت عمومی بسیار پیشی گرفته است. حاصل چنین شتابی، تولید انبوه مقالات علمی و فنی، طرح‌های پژوهشی، نشریات ادواری، کتب متنوع و ... در سطح جهان است. در کنار افزایش کمی منابع علمی، تنوع و اشکال مختلف ارائه اطلاعات نیز قابل توجه است. کتاب، مجله، منابع سمعی و بصری و الکترونیک که نقش‌های متفاوتی در اشاعه اطلاعات، آموزش و تحقیق به عهده گرفته‌اند از جمله این موارد هستند.

در زمینه ارائه و اشاعه اطلاعات، کتابخانه‌ها نقش بسزایی ایفا می‌نمایند و وظایف خاص خود را در این زمینه انجام می‌دهند. با وجود فناوری‌های پیشرفته اطلاعات و مطرح شدن مواردی از قبیل کتابخانه‌های مجازی، کتابخانه‌های بدون دیوار، و ... نمی‌توان نقش اصلی و وجود کتابخانه را نادیده گرفت. بنابراین کتابخانه‌ها به عنوان مراکز اطلاع رسانی نقش گردآوری، سازماندهی و اشاعه اطلاعات را به نحو مطلوب و شایسته انجام می‌دهند تا استفاده بیشتر و بهتری از منابع و اطلاعات

موجود صورت گیرد. این امر در مورد کتابخانه بیمارستانی که در بیمارستان‌ها و دیگر مراکز درمانی با هدف اشاعه اطلاعات پزشکی و بالینی برای اهل حرفه پزشکی مانند پزشکان، پرستاران، پیراپزشکان و مدیران بیمارستان ایجاد می‌گردد از اهمیت فراوانی برخوردار است. پذیرش نقش کتابخانه‌های بیمارستانی در گردآوری اطلاعات پزشکی، سازماندهی منابع اطلاعاتی و اشاعه اطلاعات پزشکی از سوی مسئولان و مدیران کتابخانه‌ها در اجرای مؤثر این نقش‌ها اهمیت بسزایی دارد. یافته‌های این پژوهش نیز نشان داد که مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی دانشگاه علوم پزشکی تهران، علوم پزشکی ایران و علوم پزشکی شهید بهشتی به میزان بسیار زیاد، نقش کتابخانه‌های بیمارستانی را در گردآوری اطلاعات پزشکی، سازماندهی و اشاعه این اطلاعات مؤثر می‌دانند. این امر می‌تواند به دلیل آشنایی مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی با کارکردها و وظایف کتابخانه و پذیرش آن نقش‌ها باشد. با توجه به مطالب ذکر شده از آنجایی که وجود و نقش کتابخانه‌های بیمارستانی در ارائه خدمات به جامعه ضروری است می‌توان نتیجه گرفت که آشنایی مدیران و مسئولان کتابخانه‌های بیمارستانی با فناوری اطلاعات در دنیای در حال تغییر کنونی در ارائه بهتر و سریعتر خدمات بدهی است و خوشبختانه مدیران سه دانشگاه مادر علوم پزشکی در کشورمان با فناوری اطلاعات آشنا بوده و کارکردهای فناوری اطلاعات را در اجرای بهتر وظایف کتابخانه‌ها پذیرفته‌اند و نگرش مثبتی در میان مدیران نسبت به فناوری اطلاعات و استفاده از ابزارهای آن وجود دارد.

به منظور افزایش سطح دسترسی مدیران و کتابداران به ابزارهای فناوری اطلاعات و نیز ارتقاء دانش و سواد اطلاعاتی مدیران کتابخانه‌های بیمارستانی پیشنهاد می‌شود بودجه کتابخانه‌های بیمارستانی افزایش یابد و کتابخانه‌ها بخشی از بودجه واگذار شده را به توسعه فناوری اطلاعات اختصاص دهند. برگزاری دوره‌های آموزشی کوتاه مدت در زمینه معرفی فناوری‌های نوین برای مدیران و کتابداران کتابخانه‌های بیمارستانی به طور مستمر و پیوسته در روزآمد نمودن اطلاعات و ارتقاء سواد اطلاعاتی آنها می‌تواند مؤثر و مفید باشد.

تشکر و قدردانی

کلیه هزینه‌های این طرح را باشگاه پژوهشگران جوان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال برعهده گرفته است.

منابع

- بهفر، کیوان (1380). تعیین دیدگاه مدیران بیمارستان‌های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی ایران نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در بیمارستان (1380-1381). پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران.
- حبیبی، شفیق (1382). وضعیت استفاده اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل از ابزارهای جستجوی اطلاعات در وب برای رفع نیازهای اطلاعاتی. پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران.
- حری، عباس (1372). مروری بر اطلاعات و اطلاع رسانی. تهران: دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور.

دیدگاه مدیران کتابخانه‌های بیمارستان‌های آموزشی نسبت به جایگاه فناوری اطلاعات در این کتابخانه‌ها: یک مطالعه تطبیقی

سرمدی، ع. (1381). مسایل امنیتی در شبکه‌های اطلاعاتی و تهدید کننده‌ها. نشریه علمی دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی ایران، 13 (1)، 60-69.

صفدری، ر؛ میناوند، ب. (1372). کاربرد کامپیوتر در بخش‌های مدارک پزشکی. مقاله ارائه شده در دومین سمینار سراسری مدارک پزشکی در ایران. تهران، ایران. تالار ابن سینا، دانشگاه علوم پزشکی تهران. فرهادی، ربابه (1378). بررسی وضعیت موجود کتابخانه‌های دانشگاهی شیراز و نگرش کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی شیراز در باره کاربرد تکنولوژی اطلاعاتی در کتابخانه. فصلنامه علمی پژوهشی ویژه اندیشه و فقه سیاسی اسلام، 40 (2)، 23-36.

کازرانی، م. (1385). کتابخانه‌های بیمارستانی. دایرة المعارف کتابداری و اطلاع رسانی (نسخه آزمایشی). تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی.

کاهویی، م. و دیگران (1386). بررسی دیدگاه کارکنان پرستاری در مورد اثرات سیستم رایانه ای اطلاعات بر فرآیند مراقبتی. دوفصلنامه مدیریت اطلاعات سلامت، 4 (2)، 193-202.

کشتکاران، ع؛ احمدزاده، ف؛ کلانتری، م. (1387). دیدگاه مدیران و توسعه فناوری اطلاعات در واحدهای اداری دانشگاه علوم پزشکی شیراز. دوفصلنامه مدیریت اطلاعات سلامت، 9 (1)، 17-25.

میر جود، ح. (1371). بررسی نگرش و میزان آگاهی مدیران کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه های علوم پزشکی نسبت به ماشینی کردن فعالیت‌های کتابخانه. پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران.

نوذری، س. (1380). نقش فناوری اطلاعات در وضعیت شغلی کتابداران کتابخانه‌های فنی و مهندسی. فصلنامه کتاب، 48 (3)، 9-25.

نورسری مقدم، ف؛ حسن لاریجانی، ح. (1384). بررسی نگرش کتابداران کتابخانه‌های بیمارستانی وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی نسبت به ارائه خدمات کتابخانه ای به بیماران. مجله کتابداری، 39 (36)، 36-51.

نوری‌زاده، ع. (1388). بررسی نگرش مدیران کتابخانه‌های تخصصی دولتی شهر تهران در خصوص خرید و تهیه منابع الکترونیکی. پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران.

وکیلی مفرد، ح. (1387). بررسی وضعیت استفاده متخصصان قلب و عروق دانشگاه های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران، تهران، شهید بهشتی از تکنولوژی اطلاعات. پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، علوم پزشکی ایران، تهران.

یاری فیروزآبادی، ح. (1385). کتابخانه‌های تخصصی و فناوری اطلاعات، مجله الکترونیکی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران (نما)، 6 (3)، 1-12.

Atulomah, Bola C. (2010). Awareness of Library 2.0 and Participating in the Global Discussion among Librarians in Southwest Nigeria Universities. *Library Philosophy & Practice*, 12(2), 1-7.

- Fitcher, D. (2003). Why and How to Use Blogs to Promote Your Library's Services. Retrieved May 13, 2009, from <http://www.infoday.com/mls/novo3/fichter.shtml>.
- Koide, D.; Peskin, E. (2005). New Uses for Computer in Medical Education, Clinical Practice, and Patient Safety in the US and Japan. *Progress in Informatics*, Retrieved November 12, 2010, from <http://www.nii.ac>.
- Koivunen, M. (2009). Acceptance and Use of Information Technology among Nurses in Psychiatric Hospital. Retrieved March 20, 2010, from <http://oa.doria.fi>.
- Meraz, Gloria (2010). I HAVE FOUND THAT ONE. *Texas Library Journal*, 86 (2), 42-42.
- Mohsenzadeh, F.; Isfandyari-Moghaddam, A. (2009). Application of International Technologies in Academic Libraries. *The electronic library*, 27 (6), 986-998.
- Olle, C., ; Borrego, A. (2010). Librarians` Perceptions on the Use of Electronic Resources at Catalan Academic Library. *New Library World*, 111 (1/2), 46-54. Retrieved July 25, 2009, from www.emeraldinsight.com/0307-4803.htm.
- Ramzan, M., ; Singh, D. (2010). Factors Affecting Librarians` Attitudes toward IT Application in Libraries. *The Electronic Library*, 28 (2), 334-344. Retrieved January 25, 2010, from <http://www.emeraldinsight.com/0264-0473.htm>.
- Riley-Huff, D. A., ; Rholes, J. M. (2011). Librarians and Technology Skill Acquisition: Issues and Perspectives. *Information Technology & Libraries*, 30 (3), 129-140.
- Quadri, G. O. (2012). Impact of ICT Skills on the Use of E-Resources by Information Professionals: A Review of Related Literature. *Library Philosophy & Practice*, 195-202.
- Yao, Ch., ; Joe, Zh. (2004). Measuring Information Technology`s Indirect Impact on Firm Performance. *Information Technology and Management Journal*, 5 (1/2), 9-22.
- Woodward, E. (2012). Leadership, Technology, and Passion for People. *Colorado Libraries*, 36 (2), 1-3